

Ольховик Владислав

ORCID 0009-0008-6245-6878

Аспірант,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: olkhovikvlad@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ ІКТ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в умовах цифрової трансформації освіти набуває особливої ваги, адже вимагає не лише адаптації до новітніх технологій, а й переосмислення педагогічних моделей з урахуванням умов воєнного стану, децентралізації й технологічної нерівності регіонів. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) у таких умовах виступають не просто засобом підтримки освітнього процесу, а ключовим системним компонентом моделі підготовки нового покоління педагогів.

Метою статті є розроблення концептуальної та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов із глибокою інтеграцією ІКТ як органічного складника освітнього процесу. Особливістю запропонованої моделі є її адаптивність до регіонального контексту та кризових умов функціонування освіти, що зумовлює потребу в асинхронному навчанні, автономії студента та цифровій мобільності.

Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному синтезі: теоретичному аналізі вітчизняних і зарубіжних досліджень, концептуальних підходів (компетентнісного, акмеологічного, діяльнісного, цифрово-орієнтованого) та емпіричних результатів, що стосуються цифрової підготовки педагогів. У роботі змодельовано чотири структурні компоненти: мотиваційно-ціннісний, змістовий, технологічно-операційний і діагностично-рефлексивний. Модель спроектована як гнучка, модульна й теоретично придатна до масштабування, з урахуванням викликів регіонального освітнього середовища.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше запропоновано педагогічну модель цифрової підготовки майбутніх учителів іноземних мов, у якій ІКТ відіграють концептуальну роль і інтегруються в логіку всієї професійної освіти. Модель враховує обмеження воєнного часу, кризового стану інфраструктури та необхідність підтримки психоемоційної стійкості здобувачів освіти.

Висновки. Запропонована модель може слугувати теоретичною і практичною основою для оновлення освітніх програм, розвитку цифрових навичок майбутніх учителів і підвищення якості педагогічної освіти в контексті сучасних викликів. Перспективами подальших досліджень є пілотне впровадження моделі, розроблення електронного контенту для її супроводу та проведення емпіричної верифікації ефективності в умовах змішаного й дистанційного навчання.

Ключові слова: галузь Освіта / Педагогіка, майбутні вчителі іноземної мови, інформаційно-комунікаційні технології, моделювання в дидактиці, методика навчання іноземних мов.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. У сучасних умовах цифрової трансформації освіти підготовка майбутніх учителів іноземних мов постає не лише як педагогічне завдання, а як виклик, що потребує системного переосмислення концептуальних засад, методів та інструментів професійної підготовки. Глобальні зміни у сфері інформаційних технологій, активне впровадження цифрових сервісів в усі рівні освітнього процесу, а також вимоги до цифрової компетентності педагога визначають нову якість фахової освіти. В умовах війни та децентралізації української системи освіти питання доступності, адаптивності та ефективності цифрових рішень набувають ще більшої актуальності. Це вимагає створення таких моделей професійної підготовки вчителів, які б поєднували гнучкість цифрових інструментів із методологічною глибиною і педагогічною цінністю.

Сучасна практика вищої освіти демонструє зростаючу потребу у фахівцях, здатних працювати в мультимодальному освітньому середовищі, поєднувати синхронні та асинхронні формати взаємодії, застосовувати елементи змішаного навчання (blended learning), мобільного навчання (mobile learning), гейміфікації, цифрового оцінювання тощо. Майбутній учитель іноземної мови має бути не лише носієм лінгвістичних знань, а й досвідченим користувачем цифрових освітніх технологій, модератором навчального середовища, здатним до самоосвіти й адаптації у динамічному цифровому просторі.

Водночас, аналіз наявних освітніх програм з підготовки вчителів іноземних мов виявляє низку проблем. По-перше, спостерігається фрагментарне використання ІКТ у змісті дисциплін, що не формує цілісного цифрового профілю випускника. По-друге, відсутні педагогічно обгрунтовані моделі, які б інтегрували ІКТ не як додаток, а як органічну складову професійної підготовки. По-третє, недооцінюється психолого-педагогічна складова впровадження ІКТ: ставлення викладачів і студентів, рівень їхньої цифрової готовності, навички критичного оцінювання цифрових ресурсів. Крім того, відсутність системної діагностики цифрових компетентностей студентів і викладачів унеможливорює коригування підходів на рівні освітнього проектування.

У цьому контексті надзвичайно важливим постає розроблення науково обгрунтованої моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов, у якій ІКТ виступатимуть не лише як інструмент, а як концепт – складова структури, логіки і цілей освітнього процесу. Така модель має бути міждисциплінарною, компетентісно орієнтованою, адаптивною до технологічного розвитку і спрямованою на формування ключових цифрових умінь та педагогічних інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У межах вивчення проблематики інтеграції ІКТ у підготовку майбутніх учителів іноземних мов, як в українських, так і в зарубіжних дослідженнях простежується стійкий інтерес до розроблення методичних підходів, моделей, індикаторів цифрової компетентності, а також механізмів її формування в умовах цифрової трансформації освіти.

В українському освітньому контексті прикметним є дослідження таких науковців, як Вакалюк Т.А., Осова О.О., Черниш О.А. і Башкіра О.І., які обгрунтовують структуру цифрової компетентності майбутніх учителів іноземних мов і визначають рівні її сформованості. Особливу увагу приділено впровадженню ігрових симуляторів як засобів формування цифрових умінь. У роботі наводиться чітка модель цифрової компетентності, що включає мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний і особистісно-рефлексивний компоненти [4].

У дослідженні Бондар Н.В., Коноваленко Т.В. і Різницького І.Г. акцентується увага на розвитку м'яких навичок («soft skills») майбутніх учителів у цифровому освітньому середовищі. Зокрема, дослідники доводять, що використання ІКТ у підготовці педагогів сприяє розвитку комунікабельності, креативності, критичного мислення й емоційного інтелекту [1].

Дослідники Маєр Н. і Коваль Т. проаналізували стан цифрової готовності студентів педагогічних спеціальностей. Автори підкреслюють ефективність поєднання самооцінювальних чек-листів, супроводу викладача та надання студентам зворотного зв'язку для поступового нарощування цифрової грамотності [2].

На міжнародному рівні важливим є огляд Ялчін Т. і Бозигіт Е., які здійснили систематизацію підходів до викладання англійської мови в цифровому середовищі. Вони підкреслюють, що наявна академічна література концентрується на технологіях, але не пропонує моделі педагогічної підготовки на основі ІКТ [5].

У публікації Тажибаєвої Е. і Мірзи Н. аналізується феномен професійної цифрової компетентності викладача, наголошуючи на необхідності створення системи стандартів і моніторингу розвитку цифрових умінь на всіх етапах підготовки педагогів [3].

Отже, аналіз наукової літератури свідчить про зростання зацікавленості у темі моделювання цифрової компетентності педагогів, а також про нагальну потребу в створенні педагогічних моделей, що інтегрують ІКТ не як зовнішній елемент, а як системоутворювальний компонент професійної освіти. Це обгрунтовує необхідність створення національної моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов на засадах цифрово-орієнтованої дидактики.

Метою цієї статті є розроблення концептуальної та структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов із глибокою інтеграцією інформаційно-комунікаційних технологій. У межах цієї мети передбачається: по-перше, визначити теоретичні підходи до педагогічного моделювання; по-друге, проаналізувати сучасні дослідження у цій сфері; по-третє, обгрунтувати практичну структуру такої моделі, з урахуванням актуального освітнього контексту України та світових тенденцій цифрової освіти.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Методологічною основою дослідження є поєднання теоретико-аналітичного та прикладного підходів, що відповідає міждисциплінарному характеру дослідження. Застосовано метод аналізу наукової літератури для з'ясування сутності педагогічного моделювання, цифрової компетентності майбутнього вчителя, а також основ використання ІКТ в освітньому процесі. Це дало змогу визначити сучасні концептуальні засади для побудови відповідної моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов.

У процесі дослідження враховано положення компетентнісного, діяльнісного, акмеологічного та цифрово-орієнтованого підходів, які визначають структуру й логіку моделі. Її основою виступає ідея цілісної цифрової підготовки фахівця, де ІКТ не є ізольованим інструментом, а інтегруються у всі компоненти професійної освіти: цільовий, змістовий, технологічний і рефлексивно-діагностичний.

Проектування моделі здійснювалося на основі узагальнення теоретичного матеріалу та аналізу емпіричних досліджень [1, 2, 4], що дозволило структурувати ключові вимоги до цифрової підготовки педагогів. Особлива увага приділялася адаптації моделі до специфіки регіонального освітнього контексту в умовах воєнного стану: асинхронність доступу, мінімізація технологічних вимог, підтримка психоемоційного стану студентів.

Методологічна стратегія не передбачала повномасштабного експериментального дослідження чи впровадження моделі в межах одного зву, однак окреслила логіку її потенційної реалізації через освітнє проектування, поетапне тестування на модулі (елементах) і експертне оцінювання фахівцями з цифрової дидактики. Це дозволяє в подальшому розглядати модель як інноваційний освітній конструкт, придатний до масштабування.

Наукова новизна. Уперше обґрунтовано модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, у якій ІКТ розглядаються як системоутворювальний елемент. Запропонована модель інтегрує чотири ключові компоненти – ціннісно-мотиваційний, змістовий, технологічно-операційний і діагностично-рефлексивний – та адаптована до умов регіонального контексту. Новизна полягає також у міждисциплінарному синтезі теоретичних підходів і практичному застосуванні принципів цифрової мобільності в освіті в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У педагогічній науці поняття «модель» розглядається як уявне або матеріальне відтворення певного об'єкта, процесу чи системи, що дозволяє досліджувати його властивості, структуру та функціонування в умовах, наближених до реальності. Таке трактування моделі, як інструменту пізнання, обґрунтовує її як систему, яка заміщує досліджуваний об'єкт настільки, що її вивчення дає нову інформацію про сам об'єкт.

У дидактиці моделі мають різні форми та функції. Залежно від цілей дослідження та рівня узагальнення, їх поділяють на статичні, динамічні та імітаційні. Статичні моделі відображають структуру навчального процесу без урахування його змін у часі. Динамічні – враховують послідовність змін та розвитку елементів навчальної системи. Імітаційні моделі дають змогу експериментувати з умовами та змінними навчального процесу без втручання в реальну систему.

Сучасне педагогічне моделювання спирається на низку методологічних підходів. Компетентнісний підхід орієнтується на результат навчання у формі сформованих компетентностей, які є інтегрованим проявом знань, умінь, цінностей та здатності до самореалізації. Діяльнісний підхід зосереджується на організації активної взаємодії суб'єкта навчання з предметним середовищем. Акмеологічний підхід розглядає підготовку майбутнього вчителя як процес досягнення професійної зрілості, що має бути підтриманий освітнім середовищем. Окремо виокремлюється цифрово-орієнтований підхід, що передбачає впровадження ІКТ як інтегрального компонента навчального процесу, здатного розширити педагогічні можливості та трансформувати саму структуру навчання.

На основі аналізу сучасних педагогічних досліджень [1, 3, 5], а також узагальнення ключових методологічних підходів (компетентнісного, діяльнісного, акмеологічного та цифрово-орієнтованого), запропоновано модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, у якій інформаційно-комунікаційні технології відіграють системоутворювальну роль. Модель є концептуальною, структурно-функціональною та відкритою до адаптації в умовах змін технологічного, соціального та освітнього середовища. Її логіка відповідає циклічній структурі педагогічного процесу – від мотивації та цілепокладання до оцінювання та рефлексії.

Головна мета моделі – забезпечити цілісну підготовку майбутнього вчителя іноземної мови, здатного інтегрувати ІКТ у навчально-виховний процес на всіх його етапах: планування, реалізації, моніторингу, формуального й підсумкового оцінювання, а також самонавчання.

Модель включає чотири ключові компоненти. Ціннісно-мотиваційний компонент охоплює внутрішню мотивацію студента до використання цифрових засобів у викладанні іноземних мов, сформоване усвідомлення значущості цифрових технологій для професійного зростання. Його формування передбачає застосування проблемного навчання, інтерактивних онлайн-дискусій, цифрових рефлексивних щоденників [3].

Змістовий компонент передбачає оволодіння студентами теоретичними знаннями щодо дидактичних можливостей ІКТ у викладанні іноземних мов, знайомство з актуальними платформами (Moodle, Kahoot, Edmodo, Padlet), типологією цифрових ресурсів, а також нормативною базою щодо цифрової освіти [5].

Технологічно-операційний компонент реалізується у практичній підготовці студентів до планування та проведення занять з іноземної мови із застосуванням ІКТ. Тут ключовими є формування цифрово-педагогічних умінь: створення інтерактивного контенту, керування цифровим класом, використання віртуальних комунікативних середовищ [4].

Діагностично-рефлексивний компонент передбачає організацію формуального та підсумкового оцінювання рівня цифрової компетентності студентів, використання цифрових інструментів самооцінки (чек-листи, рефлексивні анкети), портфолію, а також залучення студентів до взаємооцінювання в цифровому середовищі [2].

Відповідно функціонування моделі ґрунтується на таких принципах: інтегративності – ІКТ не розглядаються як ізольований компонент, а інтегруються в усі навчальні дисципліни й форми педагогічної практики; гнучкості – модель несе адаптацію до різних платформ, форматів навчання

(онлайн, офлайн, змішане) та рівнів ІКТ-компетентності студентів; відкритості до оновлення — передбачає постійне оновлення цифрових інструментів та відповідність новітнім освітнім технологіям; компетентнісної спрямованості — результатом моделі має стати сформованість цифрової компетентності як частини професійної готовності майбутнього вчителя.

Необхідним, на нашу думку, є врахування практичних аспектів упровадження моделі в умовах регіонального воєнного контексту. Запропонована модель професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов розглядає поетапне впровадження ІКТ у навчальний процес на основі органічної інтеграції цифрових інструментів у зміст, форми, методи та засоби навчання. Особливої актуальності ця модель набуває в регіонах, які зазнають безпекових ризиків, перебувають у зоні активних бойових дій або функціонують у режимі часткової евакуації. У таких умовах цифровізація освітнього процесу стає не просто інновацією, а необхідною умовою збереження безперервності освіти.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Практична реалізація моделі в регіональному контексті потребує врахування низки факторів: нестабільного електропостачання та доступу до інтернету, часткового або повного переходу ЗВО на дистанційний чи змішаний формат, емоційного та психічного навантаження студентів і викладачів. Також важливо передбачити можливість асинхронного навчання, яке не залежить від перебування студентів у реальному часі в онлайн-просторі.

В умовах нестабільності доцільно створювати адаптивне цифрове середовище кафедри, доступне через мобільні пристрої, зі збереженням доступу до навчальних матеріалів офлайн. Можна використовувати багатоплатформові месенджери як основну площадку комунікації, Google Drive — як репозиторій матеріалів, а також розширювати практику використання національних платформ, наприклад, Всеукраїнської школи онлайн, із перекладом методичних матеріалів на іноземні мови. У якості психосоціальної підтримки доцільно впроваджувати цифрові мініінструменти саморегуляції: додатки для медитації, короткі мотиваційні звернення від викладачів, платформи для групової підтримки студентів.

У регіональному контексті особливо важливою є державна і локальна підтримка цифрової інфраструктури ЗВО. Серед першочергових завдань:

- забезпечення доступу до альтернативних видів зв'язку;
- гнучкий графік навчання для студентів, які знаходяться в зоні евакуації або на тимчасово окупованих територіях;
- організація змішаного формату здачі заліків та екзаменів;
- фінансова підтримка ЗВО на закупівлю цифрових ліцензій, пристроїв і хмарних сервісів.

Таким чином, модель, адаптована до реалій воєнного стану, зберігає свою ефективність, але вимагає високого рівня гнучкості, індивідуалізації та підтримки на всіх рівнях — від мікропедагогічного до інституційного. Вона не лише забезпечує сталість навчального процесу, але й формує у студентів навички цифрової мобільності, автономності й відповідальності, які критично важливі в умовах невизначеності.

References

1. Bondar, N.V., Konovalenko, T.V. Developing soft skills in future foreign language teachers through ICT. *CTE Workshop Proceedings*. 2024. №11, PP. 52–66. URL: <https://doi.org/10.55056/cte.692>.
Bondar, N.V., Konovalenko, T.V. (2024). Developing soft skills in future foreign language teachers through ICT. *CTE Workshop Proceedings*. 11, 52–66. Retrieved from: <https://doi.org/10.55056/cte.692>. [in English].
2. Mayer N., Koval T. How to develop digital competence in pre-service FL teachers at university level. *Advanced Education*. 2021. No. 18. P. 11–18. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1316265.pdf>.
Mayer, N., Koval, T. (2021). How to develop digital competence in pre-service FL teachers at university level. *Advanced Education*. 18. 11–18. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1316265.pdf>. [in English].
3. Tazhibaeva E., Mirza N. Professional digital competence in language education. *Foreign Language Research Proceedings*. Sofia: ACCESS Association, 2022. P. 162–167. URL: <https://surli.cc/bcrive>.
Tazhibaeva, E., Mirza, N. (2022). Professional digital competence in language education. *Foreign Language Research Proceedings*. Sofia: ACCESS Association, 2022. P. 162–167. Retrieved from: <https://surli.cc/bcrive>. [in English].
4. Vakaliuk T., Osova O., Chernysh O., Bashkir O. *Checking digital competence formation of foreign language future teachers using game simulators* Information Technologies and Learning Tools. 2022. №4 (90). PP. 57–75. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740391>
Vakaliuk, T., Osova, O., Chernysh, O., Bashkir, O. (2022). *Checking digital competence formation of foreign language future teachers using game simulators* Information Technologies and Learning Tools. 4 (90). 57–75. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740391>. [in English].
5. Yalcin T., Bozigit E. A review of studies on digital competence in teaching English as a foreign language. *Studies in Linguistics, Culture and FLT*, 2023. Vol. 11, No. 3. P. 82–101. URL: <https://surli.cc/yjuowd>.
Yalcin, T., Bozigit, E. (2023). A review of studies on digital competence in teaching English as a foreign language. *Studies in Linguistics, Culture and FLT*. 11, 3. 82–101. Retrieved from: <https://surli.cc/yjuowd>. [in English].

Olkhovyyk Vladyslav

ORCID 0009-0008-6245-6878

PhD student,

T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: olkhovykolad@gmail.com

MODELING THE PROCESS OF TRAINING FUTURE FOREIGN
LANGUAGE TEACHERS USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES:
CONCEPTUAL APPROACHES AND PRACTICAL ASPECTS

The professional training of future foreign language teachers in the context of the digital transformation of education is gaining particular significance, as it demands not only adaptation to new technologies but also a rethinking of pedagogical models under the conditions of martial law, decentralization, and regional technological inequality. In this context, information and communication technologies (ICTs) are not merely support tools but serve as essential structural components within the model for preparing a new generation of educators.

***The aim** of this article is to develop a conceptual and structural-functional model for the training of future foreign language teachers that deeply integrates ICTs as an organic part of the educational process. A distinctive feature of the proposed model is its adaptability to regional and crisis-specific conditions of education, which highlights the need for asynchronous learning, student autonomy, and digital mobility.*

***The research methodology** is based on an interdisciplinary synthesis involving theoretical analysis of domestic and international studies, conceptual approaches (competence-based, acmeological, activity-based, and digitally-oriented), and empirical findings related to the digital training of teachers. The model consists of four structural components: value-motivational, content-based, technological-operational, and diagnostic-reflective. It is designed to be flexible, modular, and theoretically scalable, taking into account the challenges of regional educational environments.*

***The scientific novelty** of this research lies in the proposal of a pedagogical model for the digital training of future foreign language teachers, in which ICTs play a central conceptual role and are integrated into the overall logic of professional education. The model also considers the constraints of wartime conditions, infrastructure instability, and the need to support students' emotional resilience.*

***Conclusions.** The proposed model can serve as both a theoretical and practical foundation for the revision of educational programs, the development of digital competencies among future teachers, and the overall enhancement of teacher education quality in light of current challenges. Future research should focus on pilot implementation, development of digital instructional content to support the model, and empirical evaluation of its effectiveness in blended and distance learning environments.*

Keywords: education/pedagogy, future foreign language teachers, information and communication technologies, didactic modelling, foreign language teaching methodology.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор О.П. Биконя